

Οι Προβλέψεις του ΕΛΙΑΜΕΠ για το 2022

Ειδική Έκδοση

Επιμέλεια: Γιώργος ΠΑΓΟΥΛΑΤΟΣ, Γενικός Διευθυντής ΕΛΙΑΜΕΠ

Δεκέμβριος 2021
Policy Paper #91/2021

Οι Προβλέψεις του ΕΛΙΑΜΕΠ για το 2022

Ειδική Έκδοση

Copyright © 2021 | All Rights Reserved
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ & ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ)
Βασιλίσσης Σοφίας 49, 10676, Αθήνα
Τηλ.: 210 7257 110 | Fax: 210 7257 114 | www.eliamep.gr | eliamep@eliamep.gr

Το ΕΛΙΑΜΕΠ ενθαρρύνει τον ανοιχτό, πλουραλιστικό διάλογο στη βάση επιχειρημάτων και δεδομένων. Οι απόψεις που διατυπώνονται από συνεργάτες του ΕΛΙΑΜΕΠ εκφράζουν αποκλειστικά τους συγγραφείς τους και δεν δεσμεύουν το Ίδρυμα.

Ιωάννης ΑΡΜΑΚΟΛΑΣ, Επίκουρος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Κύριος Ερευνητής, Επικεφαλής Προγράμματος Νοτιοανατολικής Ευρώπης, ΕΛΙΑΜΕΠ

Ιωάννης Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ, Αναπληρωτής Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Μπιλκέντ, Κύριος Ερευνητής, Επικεφαλής Προγράμματος Τουρκίας, ΕΛΙΑΜΕΠ

Αγγελική ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ, Κύρια Ερευνήτρια, Επικεφαλής Προγράμματος Μετανάστευσης, ΕΛΙΑΜΕΠ

Εμμανουέλα ΔΟΥΣΗ, Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Έδρα UNESCO στην Κλιματική Διπλωματία, Ειδική Σύμβουλος, ΕΛΙΑΜΕΠ

Μάνος ΜΑΤΣΑΓΓΑΝΗΣ, Καθηγητής, Πολυτεχνείο του Μιλάνου, Κύριος Ερευνητής, Επικεφαλής του Παρατηρητηρίου Ελληνικής και Ευρωπαϊκής Οικονομίας, Υπότροφος της Έδρας «Σταύρος Κωστόπουλος», ΕΛΙΑΜΕΠ

Γιώργος ΠΑΓΟΥΛΑΤΟΣ, Καθηγητής, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Γενικός Διευθυντής ΕΛΙΑΜΕΠ

Παναγιώτης ΤΣΑΚΩΝΑΣ, Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Κύριος Ερευνητής, Επικεφαλής Προγράμματος Εξωτερικής Πολιτικής & Ασφάλειας, ΕΛΙΑΜΕΠ

Λουκάς ΤΣΟΥΚΑΛΗΣ, Καθηγητής, Sciences Po, Παρίσι, Πρόεδρος ΔΣ, ΕΛΙΑΜΕΠ

Περιεχόμενα

- **Εισαγωγή**
Γιώργος Παγουλάτος 4
- **Η Ελληνική Ασφάλεια το 2022: Παλιές και νέες προκλήσεις**
Παναγιώτης Τσάκωνας 6
- **Προοπτικές για τη Νοτιοανατολική Ευρώπη 2022**
Ιωάννης Αρμακόλας 8
- **Κρίσιμα ζητήματα για την Τουρκία το 2022**
Ιωάννης Ν. Γρηγοριάδης 10
- **Μετανάστευση: Νέα χρονιά, παρόμοιες προκλήσεις**
Αγγελική Δημητριάδη.....12
- **Η Ευρωπαϊκή Ένωση το 2022**
Λουκάς Τσούκαλης.....14
- **ΗΠΑ και διατλαντικές σχέσεις το 2022**
Γιώργος Παγουλάτος.....16
- **Η οικονομία το 2022 στην Ελλάδα, την Ευρώπη και τον κόσμο**
Μάνος Ματσαγγάνης.....19
- **Η αναχαίτιση της κλιματικής κρίσης μετά την Γλασκώβη**
Εμμανουέλα Δούση.....21

Εισαγωγή

Γιώργος Παγουλάτος

Καθώς κλείνει το 2021, η Ευρώπη και ο κόσμος αποχαιρετούν μια ακόμη ασυνήθιστη χρονιά πανδημικής κρίσης. Αν η δεκαετία του 2010 μας συνήθισε σε ποικίλες και αλληπάλληλες κρίσεις, που συνοψίζονταν στο νεολογισμό «πολυ-κρίση» (polycrisis) πλέον η κρίση (υγειονομική, οικονομική, και ενεργειακή) έχει καταστεί μια νέα «διαρκής» κανονικότητα, δικαιώνοντας τον όψιμο νεολογισμό του 2021: «perma-crisis».

Ποιά κληρονομιά αφήνει λοιπόν η χρονιά που κλείνει; Πώς διαγράφεται το 2022;

Το τέλος του 2021 αφήνει στη σκιά της αμφιβολίας και αβεβαιότητας αρκετά από τα επιτεύγματα της χρονιάς που πέρασε. Πανηγυρίσαμε την εντυπωσιακή πρόοδο της επιστήμης στην παρασκευή και διάδοση των εμβολίων για τον Covid-19, είδαμε όμως και τις σθεναρές αντιστάσεις των αρνητών της επιστήμης και ένα κίνημα νεοσκοταδισμού να απλώνεται διεθνώς. Χειροκροτήσαμε τα άμεσα αντανakλαστικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην ενεργοποίηση του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, στην αναστολή της δημοσιονομικής πειθαρχίας και στις τολμηρές πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, έχουμε όμως μπροστά μας τις αβεβαιότητες για την επώδυνη μετάβαση στη δημοσιονομική και νομισματική κανονικότητα μέσα στο 2022 και την αναπόφευκτη κληρονομιά δημόσιου χρέους της επόμενης μέρας. Είδαμε με ανακούφιση τις οικονομίες να «ξεπαγώνουν» και την κατανάλωση να ανακάμπτει, αντιμέτωπες όμως με τεράστια προβλήματα στην εφοδιαστική αλυσίδα και ραγδαία άνοδο των τιμών ενέργειας. Είδαμε τη λογική και τη σύνεση να επιστρέφουν στο Λευκό Οίκο με έναν ατλαντιστή Πρόεδρο, είδαμε όμως και τα όρια της εσωτερικής ισχύος του να θέτουν περιορισμούς στις θετικές διεθνείς πρωτοβουλίες που μπορεί να αναλάβει. Ζήσαμε τέλος πέραν κάθε αμφιβολίας τη δυστοπία της κλιματικής αλλαγής, με ακραία καιρικά φαινόμενα, αφόρητους καύσωνες και mega-πυρκαγιές –και παρατηρήσαμε με απογοήτευση στη Γλασκώβη την ανεπαρκή ανταπόκριση πολλών κυβερνήσεων στο μέγεθος των πλανητικών ευθυνών που τους αναλογούν.

Οι αναλυτές του ΕΛΙΑΜΕΠ, όπως και πέρυσι τέτοια εποχή, επιχειρούν να σκιαγραφήσουν το νέο έτος.

Ποιά κληρονομιά αφήνει λοιπόν η χρονιά που κλείνει; Πώς διαγράφεται το 2022;

Σε αυτή την Ειδική Έκδοση «Προβλέψεις για το 2022», οι αναλυτές του ΕΛΙΑΜΕΠ, όπως και πέρυσι τέτοια εποχή, επιχειρούν να σκιαγραφήσουν το νέο έτος. Μετά από μια σύντομη αναδρομή, που συνοδεύεται από μια αυτοκριτική επισκόπηση των περσυνών Προβλέψεών μας για το 2021, επιχειρούμε να προσδιορίσουμε τις κύριες προκλήσεις και τάσεις για το 2022, τους κινδύνους, τις πιθανές ευκαιρίες και τα σημεία καμπής της χρονιάς που ανοίγεται μπροστά μας.

Ξεκινώντας με την ελληνική εξωτερική πολιτική και ασφάλεια, ο **Παναγιώτης Τσάκωνας** εκτιμά ότι η γειτονική Τουρκία θα παραμείνει και στη νέα χρονιά η σημαντικότερη απειλή για την ασφάλεια της Ελλάδας και ότι οι εσωτερικές και εξωτερικές πιέσεις που δέχεται το καθεστώς Ερντογάν κάθε άλλο παρά εξασφαλίζουν την επιστροφή της ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης στην ιδιαίτερη κανονικότητα μιας «συγκρουσιακής ομαλότητας».

Οι Προβλέψεις του ΕΛΙΑΜΕΠ για το 2022

Κοιτώντας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, ο **Γιάννης Αρμακόλας** εκτιμά ότι η περιοχή θα παραμείνει σε φαύλο κύκλο αστάθειας και αβεβαιότητας λόγω εθνοτικών διενέξεων, οικονομικών δυσχερειών, διαφθοράς και έλλειψης πολιτικής προοπτικής, με αυξανόμενη την επιρροή Ρωσίας, Κίνας και Τουρκίας, ενώ η Δύση θα αδυνατεί να διαμορφώσει μια στρατηγική εξόδου των Δυτικών Βαλκανίων από την κρίση.

Για την Τουρκία, ο **Ιωάννης Ν. Γρηγοριάδης** βλέπει πιθανότητα πρόωρων εκλογών μέχρι το καλοκαίρι του 2022, και πάντως συνεχιζόμενη οικονομική και πολιτική αστάθεια με αρνητικές επιπτώσεις για την κυβέρνηση Ερντογάν, καθώς και αναδιάρθρωση της τουρκικής ακροδεξιάς που θα απειλήσει τη σταθερότητα του κυβερνητικού συνασπισμού.

Στο πεδίο της μετανάστευσης, η **Αγγελική Δημητριάδη** εκτιμά ότι η εργαλειοποίησή της (από καθεστώτα όπως του Λουκασένκο) θα συνεχιστεί, και ο εσωτερικός και διασυνοριακός εκτοπισμός θα αυξηθεί το 2022, ενώ η Ελλάδα θα αντιμετωπίσει τη διπλή πρόκληση της ένταξης του προσφυγικού πληθυσμού που βρίσκεται στο έδαφός της και της διαπραγμάτευσης για το Νέο Σύμφωνο Μετανάστευσης και Ασύλου, που συνεχίζει να προωθεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Κοιτώντας την κατάσταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο **Λουκάς Τσούκαλης** εκτιμά ότι οι πιθανότητες επανεκλογής Μακρόν παραμένουν σημαντικές, και θεωρεί ότι ένα ισχυρό γαλλογερμανικό δίδυμο που θα ενέτασσε και την Ιταλία σε μια ευρύτερη ηγετική συμμαχία, θα λειτουργούσε ως κινητήρια δύναμη για την Ε.Ε, ενώ επισημαίνει τη σημασία των εκλογών στην Ουγγαρία ως ευκαιρία απαλλαγής από τον Ορμπάν.

Εστιάζοντας στις ΗΠΑ, ο **Γιώργος Παγουλάτος** εκτιμά ότι η Κίνα θα παραμείνει η κορυφαία προτεραιότητα εθνικής ασφαλείας των ΗΠΑ, ότι ο Μπάιντεν θα επιδιώξει να κρατήσει ανοιχτά τα κανάλια με τη Ρωσία, ότι οι διαφορές ΗΠΑ-Ε.Ε σε ζητήματα όπως το εμπόριο κι η ατζέντα «στρατηγικής αυτονομίας» της Ε.Ε θα επιμείνουν, και ότι η Προεδρία Μπάιντεν θα αποδυναμωθεί περαιτέρω μετά τις ενδιάμεσες εκλογές του Νοεμβρίου.

Περνώντας στην ευρωπαϊκή και διεθνή οικονομία, ο **Μάνος Ματσαγγάνης** επισημαίνει τον μεσοπρόθεσμο κίνδυνο η αναγκαία μείωση του υψηλού δημόσιου χρέους να υποσκάψει την ανάκαμψη, εκτιμά ότι, χάρη και στην τόνωση των δημοσίων επενδύσεων από την Ε.Ε, η δημοσιονομική πολιτική το 2022 θα παραμείνει επεκτατική, αλλά ότι οι αναστατώσεις στην διεθνή εφοδιαστική αλυσίδα θα επιβραδύνουν την ανάκαμψη βραχυπρόθεσμα.

Τέλος στις προβλέψεις της για την κλιματική κρίση το 2022, η **Εμμανουέλα Δούση** γράφει ότι, μετά τη διεθνή διάσκεψη της Γλασκώβης, η μεγαλύτερη πρόκληση για τη νέα χρονιά είναι να πεισθούν οι βραδυπορούσες κυβερνήσεις να αναθεωρήσουν τα εθνικά τους σχέδια ώστε να μειωθεί το χάσμα των παγκόσμιων εκπομπών σε ένα επίπεδο συμβατό με τους στόχους.

Επιχειρούμε να προσδιορίσουμε τις κύριες προκλήσεις και τάσεις για το 2022, τους κινδύνους, τις πιθανές ευκαιρίες και τα σημεία καμπής της χρονιάς που ανοίγεται μπροστά μας.

Η Ελληνική Ασφάλεια το 2022: Παλιές και νέες προκλήσεις

Παναγιώτης Τσάκωνας

Στο αντίστοιχο περσινό αφιέρωμα όπου φιλοξενήθηκαν οι προβλέψεις μας για το επερχόμενο 2021 προειδοποιούσαμε ότι για το εξαιρετικά ασταθές περιβάλλον της Μεσογείου οι «πολυ-κρίσεις», δηλαδή η ταυτόχρονη ανάπτυξη παραδοσιακών και σύγχρονων απειλών και προκλήσεων, θα αποτελούσαν τη «νέα κανονικότητα». Σημειώναμε επίσης ότι η Ελλάδα επιβάλλεται να επαγρυπνεί και να προετοιμάζεται θεσμικά καθώς υφίσταται πληθώρα τρόπων σύνδεσης της αναθεωρητικής συμπεριφοράς της Τουρκίας με άλλες δυνητικές απειλές ή/και νέες «τρωτότητες» για την ασφάλεια της Ελλάδας, όπως το διεθνικό οργανωμένο έγκλημα, η διεθνής τρομοκρατία, η ανεξέλεγκτη μαζική παράτυπη μετανάστευση, οι «κυβερνο-απειλές» και κυρίως τα περιβαλλοντικά προβλήματα και οι συνέπειες της κλιματικής αλλαγής ή ακριβέστερα της «κλιματικής κρίσης».

Δυστυχώς η πρόβλεψή μας για την εμφάνιση νέου τύπου «πολυ-κρίσεων» που θα κληθεί να αντιμετωπίσει η Ελλάδα εντός του 2021 επαληθεύτηκε. Τους καλοκαιρινούς μήνες η χώρα βρέθηκε αντιμέτωπη με την ανάγκη παράλληλης διαχείρισης της πανδημικής κρίσης και σειράς καταστροφικών πυρκαγιών σε πολλά σημεία της επικράτειας, κυρίως όμως στην Αττική και την Εύβοια. Αν και δεν υπήρξε απώλεια ανθρώπινης ζωής η χώρα δεν κατάφερε να διαχειριστεί με επάρκεια και αποτελεσματικότητα την συγκεκριμένη «πολυ-κρίση» με αποτέλεσμα να βρεθεί στην κορυφή (σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Πληροφόρησης για Δασικές Πυρκαγιές) του καταλόγου των 15 χωρών της Μεσογείου από πλευράς καμένης έκτασης ανά δασική πυρκαγιά. Η σύσταση του «Υπουργείου Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας» την επαύριον των καταστροφικών πυρκαγιών (9 Σεπτεμβρίου 2021) επιχείρησε να αντιμετωπίσει το υφιστάμενο θεσμικό έλλειμμα στον συγκεκριμένο τομέα αλλά εξακολουθεί να αποτελεί «εμβληματική λύση» σε σχέση με τις ρηξικέλευθες θεσμικές μεταρρυθμίσεις στις οποίες πρέπει να προχωρήσει η χώρα προκειμένου να μετεξελιχθεί σε ένα «Σύγχρονο Κράτος Εθνικής Ασφάλειας».

Η Τουρκία παραμένει η σημαντικότερη απειλή

Η γειτονική Τουρκία θα παραμείνει και στη νέα χρονιά η σημαντικότερη απειλή για την ασφάλεια της Ελλάδας. Ας έχουμε υπόψη μας ότι οι εσωτερικές και εξωτερικές πιέσεις που δέχεται το «καθεστώς του ενός ανδρός» στην Τουρκία –και οι οποίες αναμένεται να συνεχιστούν εντεινόμενες στη νέα χρονιά-- δεν συνεπάγονται απαραίτητα την αναδίπλωση της στάσης του προέδρου Ερντογάν έναντι των Ηνωμένων Πολιτειών ή/και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ούτε και την αναγκαστική υιοθέτηση μιας λιγότερο επιθετικής ή/και διαλλακτικότερης στάσης στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, έναντι της Ελλάδας ή πολύ περισσότερο έναντι της Κύπρου. Για τους λόγους αυτούς, παρότι η χρονιά κλείνει με μικρότερη και ελεγχόμενη ένταση στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, η χρονιά που έρχεται κάθε άλλο παρά εξασφαλίζει την επιστροφή της ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης στην ιδιαίτερη κανονικότητα μιας «συγκρουσιακής ομαλότητας».

Τη διατήρηση της ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης σε σχετικά χαμηλά επίπεδα έντασης διευκόλυνε βεβαίως η επανέναρξη τον Ιανουάριο 2021 των «διερευνητικών επαφών» μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας --οι οποίες είχαν διακοπεί το 2016-- με στόχο την οριοθέτηση των θαλασίων ζωνών τους. Η επανέναρξη αυτή κατέστη δυνατή μετά

Οι εσωτερικές και εξωτερικές πιέσεις που δέχεται το «καθεστώς του ενός ανδρός» στην Τουρκία δεν συνεπάγονται απαραίτητα την αναδίπλωση της στάσης του προέδρου Ερντογάν έναντι των ΗΠΑ ή/και της Ε.Ε.

Η χρονιά που έρχεται κάθε άλλο παρά εξασφαλίζει την επιστροφή της ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης στην ιδιαίτερη κανονικότητα μιας «συγκρουσιακής ομαλότητας».

Ενίσχυση της ελληνικής ασφάλειας συνδέεται με την ανάληψη πρωτοβουλιών από τη χώρα μας με στόχο τη συνδιαμόρφωση των πολιτικών της Ε.Ε σε σχέση με δύο κεντρικής σημασίας απειλές ή/και προκλήσεις για τις οποίες η Ε.Ε εξακολουθεί να μην διαθέτει σαφή στρατηγική: την αντιμετώπιση της Τουρκίας και τη διαχείριση της μεταναστευτικής πρόκλησης.

την «αποσύνδεση» του Κυπριακού προβλήματος από την ελληνοτουρκική αντιπαράθεση επιτρέποντας στην ελληνική κυβέρνηση –σε συμφωνία με την Κυπριακή Δημοκρατία-- να ξεκινήσει τις διερευνητικές επαφές με την Τουρκία ανεξαρτήτως της επίλυσης του Κυπριακού προβλήματος. Θα συνεχίσει η «αποσύνδεση» αυτή να αποτελεί μέρος της ελληνικής στρατηγικής «εσωτερικής» και «εξωτερικής εξισορρόπησης» της Τουρκίας; Ακόμα περισσότερο, με ποιο τρόπο ο σταθερός προσανατολισμός της Ελλάδας για την σύμπληξη στρατηγικών συμμαχιών τόσο με περιφερειακούς παίκτες στην Ανατολική Μεσόγειο όσο και με σημαντικούς εξωτερικούς παίκτες, όπως η Γαλλία και οι Ηνωμένες Πολιτείες μπορούν να λειτουργήσουν ενισχυτικά στην προσπάθειά της να παίξει τον ρόλο του «γεφυροποιού» μεταξύ Ρωσίας και Ε.Ε ή/και να προωθήσει την υπόθεση της «στρατηγικής αυτονομίας» της Ε.Ε, για την οποία η Ελλάδα έχει για ευνόητους λόγους ειδικό ενδιαφέρον; Με ποιο τρόπο η νέα Γερμανική κυβέρνηση συνασπισμού μπορεί να λειτουργήσει ενισχυτικά στην ελληνική στρατηγική εξισορρόπησης της Τουρκίας αλλά και στη συνολικότερη «ευρωπαϊκή» διαχείριση της μεταναστευτικής πρόκλησης που μπορεί να καταστεί και πάλι κεντρικής σημασίας πρόβλημα για την ελληνική ασφάλεια;

Το Ευρωπαϊκό πλαίσιο

Στη χρονιά που έρχεται η ενίσχυση της ελληνικής ασφάλειας συνδέεται με την ανάληψη πρωτοβουλιών από τη χώρα μας με στόχο τη συνδιαμόρφωση των πολιτικών της Ε.Ε σε σχέση με δύο κεντρικής σημασίας απειλές ή/και προκλήσεις για τις οποίες η Ε.Ε εξακολουθεί να μην διαθέτει σαφή στρατηγική: την αντιμετώπιση της Τουρκίας και τη διαχείριση της μεταναστευτικής πρόκλησης. Για το πρώτο ζήτημα οι πρωτοβουλίες της Ελλάδας μπορούν να συνδεθούν με την πρόταση του προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την διενέργεια «Πολυμερούς Διάσκεψης για τη Μεσόγειο» με αντικείμενο την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών και να αφορούν στη διαμόρφωση της ατζέντας και των όρων της διάσκεψης. Όσον αφορά στο δεύτερο ζήτημα, έξι χρόνια μετά το τραγικό *annus horribilis*, η Τουρκία εξακολουθεί να κρατά «τα κλειδιά» της διαχείρισης της μεταναστευτικής πρόκλησης ενώ η «κοινή μεταναστευτική πολιτική» της Ε.Ε εξαντλείται στην προστασία των εξωτερικών της συνόρων υπό νέους αυστηρότερους όρους. Είναι σε αυτή τη συγκυρία που η ανάληψη πρωτοβουλίας από την Ελλάδα εκ μέρους των «κρατών-πρώτης γραμμής» του ευρωπαϊκού Νότου –που εξακολουθούν και θα συνεχίσουν να επωμίζονται το κύριο βάρος αντιμετώπισης της μεταναστευτικής πρόκλησης— μπορεί να μετατρέψει την «μεσογειακή συνιστώσα» της Ε.Ε. σε διαμορφωτή μιας «ευρωπαϊκής ατζέντας» διαχείρισης του μεταναστευτικού, που δεν θα βλέπει τα μεσογειακά κράτη-μέλη της Ε.Ε. ως την «ασπίδα» της Ευρώπης και δεν θα περιορίζεται στην οικονομική ή/και σε εξοπλισμό υποστήριξή τους.

Προοπτικές για τη Νοτιοανατολική Ευρώπη 2022

Ιωάννης Αρμακόλας

Το Δεκέμβριο του 2020 προβλέψαμε με ακρίβεια την ενίσχυση των τάσεων κρίσης και αποσταθεροποίησης στην περιοχή λόγω της αδυναμίας της Ε.Ε. να προσφέρει εγγυήσεις για μια ασφαλή ευρωπαϊκή πορεία, όσο και λόγω έλλειψης δυναμικής διπλωματικής παρέμβασης από την Ουάσιγκτον.

Και τη νέα χρονιά αναμένουμε ότι η περιοχή θα παραμείνει σε φαύλο κύκλο αστάθειας και αβεβαιότητας λόγω εθνοτικών διενέξεων, οικονομικών δυσχερειών, διαφθοράς και έλλειψης πολιτικής προοπτικής, ενώ οι Δυτικοί δεν μπορούν να διαμορφώσουν μια στρατηγική εξόδου από την κρίση. Η επιρροή Ρωσίας, Κίνας και Τουρκίας θα συνεχίσει να αυξάνεται, ενώ οι ηγεμονικές βλέψεις περιφερειακών δρώντων, όπως Σερβία, Ουγγαρία και Βουλγαρία, θα συνεχίσουν να ενισχύονται.

Βοσνία-Ερζεγοβίνη

Στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η πολυεπίπεδη κρίση και ο αποσχιστικός εθνικισμός των Σερβοβοσνίων κλιμακώνονται επικίνδυνα. Ο Μίλοραντ Ντόντικ προωθεί την αποχώρηση των Σέρβων από τους κρατικούς θεσμούς. Στόχος του είναι η πλήρης θεσμική και πολιτική αυτονόμηση της Σερβικής Δημοκρατίας και η δημιουργία σερβικού στρατού, ώστε, όταν το επιτρέψουν οι συνθήκες, να προχωρήσουν οι σερβικές περιοχές σε απόσχιση. Παρόμοια πολιτική στη δεκαετία του 1990 οδήγησε σε πόλεμο με εκατόμβες νεκρών και εκατομμύρια πρόσφυγες. Αναμενόμενη, επομένως, η δραματική προειδοποίηση του ύπατου εκπροσώπου της διεθνούς κοινότητας ότι η χώρα αντιμετωπίζει άμεσο κίνδυνο διάλυσης, αλλά και η επιστροφή της χώρας στην προσοχή των διεθνών ΜΜΕ. Στην αδυναμία των Δυτικών να βρουν λύσεις για την εθνική συμφιλίωση και ένα λειτουργικό σχήμα διακυβέρνησης έχει προστεθεί τα τελευταία χρόνια η στήριξη της Ρωσίας στις κινήσεις της σερβοβοσνιακής ηγεσίας. Οι επόμενοι μήνες είναι κρίσιμοι, καθώς θα πρέπει να αποτραπούν τα χειρότερα στο μέτωπο των Σερβοβοσνίων και να βρεθεί λύση στο δυσεπίλυτο πρόβλημα της μεταρρύθμισης του εκλογικού συστήματος ενόψει εθνικών εκλογών.

Κόσοβο και Σερβία

Στο Κόσοβο, με αποχώρηση από τους κρατικούς θεσμούς απειλεί το κόμμα των Σέρβων, ενώ πρόσφατα απειλήθηκε διασυννοριακή διένεξη με αφορμή τις πινακίδες κυκλοφορίας, κρίση στην οποία η Σερβία απάντησε με κινητοποίηση στρατιωτικών δυνάμεων. Το πολιτικό κλίμα δεν επιτρέπει αισιοδοξία για την επανέναρξη συνομιλιών μεταξύ Βελιγραδίου και Πρίστινας με σκοπό την οριστική διευθέτηση του ζητήματος. Ο «τετραγωνισμός του κύκλου», δηλαδή μια συμφωνία που θα οδηγήσει σε αποδοχή από τη Σερβία της ανεξαρτησίας του Κοσόβου, με ανταλλάγματα προς τη σερβική πλευρά που δεν θα υπονομεύουν τη μελλοντική σταθερότητα της χώρας (π.χ. όπως η δημιουργία μιας σερβικής οντότητας όπως στη Βοσνία), φαίνεται προς ώρας μάλλον απίθανος. Άλλωστε ούτε οι Δυτικοί έχουν ιδέες για το πως μπορεί αυτό να επιτευχθεί. Το τρίγωνο αποσταθεροποιητικής επιρροής της Σερβίας συμπληρώνει το Μαυροβούνιο, όπου τους προηγούμενους μήνες οι εντάσεις μεταξύ φιλο-δυτικών και φιλο-σερβικών δυνάμεων αυξήθηκαν κατακόρυφα, ενώ ο μετριοπαθής φιλο-Σέρβος Πρωθυπουργός, Κριβοκάπιτς, ισορροπεί δύσκολα μεταξύ των αντίρροπων δυνάμεων στον κυβερνητικό συνασπισμό και την μαυροβουνιακή κοινωνία.

Στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, η πολυεπίπεδη κρίση και ο αποσχιστικός εθνικισμός των Σερβοβοσνίων κλιμακώνονται επικίνδυνα.

Το πολιτικό κλίμα δεν επιτρέπει αισιοδοξία για την επανέναρξη συνομιλιών μεταξύ Βελιγραδίου και Πρίστινας με σκοπό την οριστική διευθέτηση του ζητήματος.

Είναι πιθανό η Βόρεια Μακεδονία να παραμείνει και το 2022 εκτός διαπραγματεύσεων με την Ε.Ε, το οποίο πιθανότατα θα οδηγήσει στην κατάρρευση των σοσιαλιστών και την επιστροφή του εθνικιστικού VMRO-DPMNE, με αρνητικές συνέπειες για την Ελλάδα.

Σε αυτό το πλαίσιο, η Ε.Ε θα συνεχίσει να χάνει διαρκώς τη «γοητεία» που κάποτε ασκούσε στους λαούς των Δυτικών Βαλκανίων.

Στη Σερβία, η απόλυτη πολιτική κυριαρχία του προέδρου Βούτσιτς έχει εδραιωθεί. Η δημοκρατικοί θεσμοί βρίσκονται σε διαρκή υποχώρηση, ενώ πραγματική αντιπολίτευση ασκεί ουσιαστικά μόνο η νεολαία, μέσω κινητοποιήσεων, όπως οι πρόσφατες μαζικές περιβαλλοντικές διαδηλώσεις. Η εθνικιστική ρητορική οξύνεται, ενώ το Βελιγράδι έχει επιδοθεί σε μια κούρσα εξοπλισμών που ανησυχεί τις γειτονικές χώρες. Ο Πρόεδρος Βούτσιτς, εκμεταλλευόμενος το κενό Ευρωπαϊκής προοπτικής της περιοχής, έχει επιδοθεί σε μια επιτυχημένη καμπάνια ενίσχυσης της περιφερειακής επιρροής της Σερβίας, χρησιμοποιώντας επιδέξια την υποστήριξη Ρωσίας και Κίνας, και συντονιζόμενος κατά περίπτωση με περιφερειακές δυνάμεις αμφισβήτησης του φιλελεύθερου μοντέλου δημοκρατίας, Ουγγαρία και Τουρκία.

Βόρεια Μακεδονία και Αλβανία: η απώλεια της ευρωπαϊκής γοητείας

Στη Βόρεια Μακεδονία, η βαθιά απογοήτευση από τη μη έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων, αλλά και οι μεγάλες αποτυχίες στο εσωτερικό, επέφεραν, όπως είχαμε ορθώς προβλέψει, σοβαρότατο πλήγμα στην κυβέρνηση Ζάεφ. Η πρόσφατη κρίση επιλύθηκε προς ώρας με τον σχηματισμό νέας κυβέρνησης υπό το SDSM, όμως η απογοήτευση είναι διάχυτη. Αναμένεται να ενταθεί, διότι η Βουλγαρία, που έχει μπλοκάρει την ευρωπαϊκή πορεία των Σκοπίων, απαιτεί παραχωρήσεις, που αγγίζουν υπαρξιακά ταυτοτικά ζητήματα της Βόρειας Μακεδονίας. Στη Σόφια, μετά από συνεχείς εκλογικές αναμετρήσεις, σχηματίστηκε νέα μεταρρυθμιστική κυβέρνηση, αλλά ο συμβιβασμός με τα Σκόπια θα είναι δύσκολος. Είναι πιθανό η Βόρεια Μακεδονία να παραμείνει και το 2022 εκτός διαπραγματεύσεων με την Ε.Ε, το οποίο πιθανότατα θα οδηγήσει στην κατάρρευση των σοσιαλιστών και την επιστροφή του εθνικιστικού VMRO-DPMNE, με αρνητικές συνέπειες για την Ελλάδα.

Στην Αλβανία, η πολιτική κυριαρχία του Πρωθυπουργού Ράμα θα συνεχιστεί, καθώς το Δημοκρατικό Κόμμα της αντιπολίτευσης έχει περιέλθει σε βαθιά κρίση, με τον πρώην ηγέτη της, Μπερίσα, να επιχειρεί δυναμική πολιτική επιστροφή. Απέναντί του έχει την αμερικανική διπλωματία που τον έχει τοποθετήσει σε λίστα κυρώσεων λόγω διαφθοράς. Η μεταρρυθμιστική διάθεση του Ράμα υποχωρεί συνεχώς λόγω έλλειψης αξιόπιστης αντιπολίτευσης και, κυρίως, λόγω μη έναρξης ενταξιακών διαπραγματεύσεων.

Σε αυτό το πλαίσιο, η Ε.Ε θα συνεχίσει να χάνει διαρκώς τη «γοητεία» που κάποτε ασκούσε στους λαούς των Δυτικών Βαλκανίων. Η περιοχή σταδιακά «αποσυντονίζεται» από τις ευρωπαϊκές μεταρρυθμίσεις και διερευνά εναλλακτικές «γεωπολιτικές επιλογές», ενώ τα δυναμικά στρώματα στρέφονται προς τη μετανάστευση. Η Γαλλία, που φέρει μέρος της ευθύνης για την σοβαρή αποδυνάμωση της ευρωπαϊκής προοπτικής της περιοχής, αναλαμβάνει την προεδρία του Συμβουλίου της Ε.Ε λίγο πριν τις κρίσιμες γαλλικές προεδρικές εκλογές. Ο Πρόεδρος Μακρόν ανακοίνωσε Σύνοδο για τα Δυτικά Βαλκάνια τον καλοκαίρι, αλλά είναι αμφίβολο αν θα αποδεχθεί την αναγκαιότητα αναζωογόνησης της πολιτικής διεύρυνσης. Η νέα κυβέρνηση στο Βερολίνο θέλει να συνεχίσει την θετική «πολιτική παρακαταθήκη» της Μέρκελ, αλλά είναι αμφίβολο αν έχει τις ιδέες και τα εργαλεία για να προωθήσει την επίλυση, για παράδειγμα, του προβλήματος μεταξύ Σόφιας-Σκοπίων. Από την Ευρώπη και την Ουάσιγκτον ακούγονται τα σωστά πολιτικά μηνύματα, αλλά είναι αμφίβολο αν υπάρχει το όραμα και η διάθεση για ισχυρές κινήσεις αντιστροφής του αρνητικού κλίματος στα Δυτικά Βαλκάνια.

Κρίσιμα Ζητήματα για την Τουρκία το 2022

Ιωάννης Ν. Γρηγοριάδης

Το 2022 προοιωνίζεται πολλά εσωτερικά και εξωτερικά προβλήματα για την τουρκική κυβέρνηση.

Παρά τις ευκαιρίες που παρείχαν οι εξελίξεις στο εσωτερικό και εξωτερικό μέτωπο, η τουρκική κυβέρνηση απέφυγε την προκήρυξη προώρων εκλογών. Επικράτησε η αντίληψη ότι οι προοπτικές επανεκλογής για τον Τούρκο πρόεδρο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν και το κυβερνών Κόμμα Δικαιοσύνης και Αναπτύξεως (ΑΚΡ) θα βελτιωθούν μέχρι το 2023. Επιπλέον η τουρκική κυβέρνηση δεν προχώρησε στην κατάργηση του νόμου της 3^{ης} Μαρτίου 1924 για την κατάργηση του Χαλιφάτου. Η αποφυγή αυτής της κινήσεως είχε να κάνει και με την μείωση της υποστηρίξεως προς την Ισλαμική Αδελφότητα, η οποία θα αποτελούσε και τον πυλώνα της προσπάθειας επαναλειτουργίας ενός οιονεί Χαλιφάτου από την τουρκική κυβέρνηση. Η προσπάθεια αποκαταστάσεως των σχέσεων της Τουρκίας με την Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα θεωρήθηκε ως προτεραιότητα. Από την άλλη, η επέκταση των δραστηριοτήτων της Διευθύνσεως Θρησκευτικών Υποθέσεων (Diyanet) συνεχίστηκε με εντατικούς ρυθμούς εντός αλλά και εκτός της Τουρκίας, με την ίδρυση γραφείων αντιπροσωπείας σε κράτη του ισλαμικού κόσμου.

Το 2022 προοιωνίζεται πολλά εσωτερικά και εξωτερικά προβλήματα για την τουρκική κυβέρνηση. Η δημοφιλία του Τούρκου προέδρου Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν βρίσκεται στο χαμηλότερο σημείο από την άνοδό του στην εξουσία το 2002, ενώ για πρώτη φορά δημοσκοπήσεις εμφανίζουν το Ρεπουμπλικανικό Λαϊκό Κόμμα να προηγείται στην πρόθεση ψήφου του κυβερνώντος ΑΚΡ. Η προσπάθεια δικαιολογήσεως των παραδόξων κυβερνητικών επιλογών στην οικονομική πολιτική με αναφορές στο ισλαμικό δίκαιο δεν φαίνεται να συγκινούν ιδιαιτέρως τον πυρήνα της εκλογικής βάσεως του κυβερνώντος κόμματος, ο οποίος βλέπει το εισόδημά του να συρρικνώνεται με δραματικούς ρυθμούς.

Πολλοί πολιτικοί και οικονομικοί αναλυτές υποστηρίζουν το ενδεχόμενο προώρων προεδρικών και βουλευτικών εκλογών μέχρι το καλοκαίρι του 2022.

Πρόωρες εκλογές

Πολλοί πολιτικοί και οικονομικοί αναλυτές υποστηρίζουν το ενδεχόμενο προώρων προεδρικών και βουλευτικών εκλογών μέχρι το καλοκαίρι του 2022. Η απόφαση του Τούρκου προέδρου θα συνδεόταν τόσο με την δυστοκία του συνασπισμού της αντιπολιτεύσεως στο ζήτημα αναδείξεως κοινού υποψηφίου, όσο και με την κατάσταση της οικονομίας. Καθώς οι επιπτώσεις της μειώσεως των επιτοκίων στην τουρκική οικονομία και τον πληθωρισμό θα γίνουν περισσότερο αισθητές κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2022, θεωρείται ότι υπάρχει ένα «παράθυρο ευκαιρίας» για την διεξαγωγή προώρων εκλογών. Μέχρι τότε η τουρκική κυβέρνηση θα μπορούσε να λάβει μέτρα –προσωρινής– προστασίας των χαμηλών εισοδημάτων και να παρουσιάσει μια διακύμανση της ισοτιμίας της τουρκικής λίρας σαν «νίκη κατά του μετώπου των κερδοσκόπων». Οι αναφορές του Τούρκου προέδρου σε «οικονομικό πόλεμο ανεξαρτησίας» συνηχούν ταιριαστά και με την εκατονταετηρίδα του τέλους του ελληνοτουρκικού πολέμου τον Αύγουστο του 1922.

Δημοψήφισμα για νέο Σύνταγμα

Καθώς τα προβλήματα διακυβερνήσεως γίνονται όλο και περισσότερο αισθητά, πληθαίνουν οι φωνές στο κυβερνητικό στρατόπεδο οι οποίες αποδίδουν την ευθύνη στο Σύνταγμα του 2018 που εισήγαγε το προεδρικό σύστημα. Σκοπεύοντας να εκτονώσει τις πολιτικές πιέσεις για πρόωρες εκλογές αλλά και μετακινήσει το πεδίο της πολιτικής αντιπαραθέσεως μακριά από την οικονομία, την αχίλλειο πτέρνα της κυβερνήσεως κατά τον τελευταίο καιρό, η τουρκική κυβέρνηση θα μπορούσε να

Η τουρκική κυβέρνηση θα μπορούσε να κινήσει την διαδικασία συνταγματικού δημοψηφίσματος με σκοπό την εισαγωγή ενός ημιπροεδρικού συστήματος ή και την επαναφορά του κοινοβουλευτικού συστήματος.

κινήσει την διαδικασία συνταγματικού δημοψηφίσματος με σκοπό την εισαγωγή ενός ημιπροεδρικού συστήματος ή και την επαναφορά του κοινοβουλευτικού συστήματος. Μια τέτοια κίνηση θα μπορούσε να λειτουργήσει και ως προσπάθεια διασπάσεως του μετώπου της αντιπολιτεύσεως, δεδομένου ότι η πρόεδρος του «Καλού Κόμματος» Μεράλ Ακσενέρ έχει επανειλημμένα δηλώσει την προτίμησή της στο κοινοβουλευτικό σύστημα και προσδιόρισε τις πολιτικές της φιλοδοξίες στο αξίωμα του πρωθυπουργού, το οποίο θα υπάρξει μόνον βάσει νέου συντάγματος.

Εξελίξεις στην τουρκική Ακροδεξιά

Οι πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις είναι δυνατόν να οδηγήσουν σε αναδιάρθρωση της τουρκικής ακροδεξιάς και αλλαγή των πολιτικών ισορροπιών. Έχοντας ανταλλάξει την υποστήριξη του στον κυβερνητικό συνασπισμό με την αποκατάσταση της επιρροής του στον κρατικό μηχανισμό, το Κόμμα Εθνικιστικής Δράσεως (MHP) βρίσκεται σε ιστορικά χαμηλά δημοφιλίας. Αντιθέτως το «Καλό Κόμμα» της Μεράλ Ακσενέρ φαίνεται να επεκτείνει την επιρροή του τόσο προς την ακροδεξιά όσο και προς την κεντροδεξιά. Επιπλέον εξαιρετικά δημοφιλής μεταξύ των ακροδεξιών παραμένει και ο δήμαρχος της Αγκύρας Μανσούρ Γιαβάς παρά το ότι πολιτεύθηκε με το CHP. Η ανησυχία των ιθυνόντων του MHP έγινε σαφής και με την διατύπωση απειλών κατά του Γιαβάς ο οποίος συνέβαλε στην διοργάνωση πολιτικού μνημοσύνου του ιστορικού ηγέτη της τουρκικής ακροδεξιάς και ιστορικού ηγέτη του MHP Αλπαρσλάν Τουρκές σε συνεργασία με την οικογένεια του Τουρκές και παρά την αντίθεση της ηγεσίας του MHP. Η αλλαγή των πολιτικών ισορροπιών εντός της τουρκικής ακροδεξιάς θα επηρεάσει καίρια και την σταθερότητα του κυβερνητικού συνασπισμού.

Επαναπροσδιορίζοντας τις σχέσεις με την Κίνα

Οι αναφορές στην Κίνα έχουν αυξηθεί τον τελευταίο καιρό. Τούτο δεν έχει να κάνει απλώς με την αναφορά στο «κινεζικό οικονομικό μοντέλο» ως πηγή εμπνεύσεως για τις αμφιλεγόμενες οικονομικές επιλογές της τουρκικής κυβερνήσεως. Οι αναφορές στην Κίνα συνδέονται και με την αναζήτηση στρατηγικών συμμαχιών στον χώρο της Ασίας. Η αντίληψη ότι ο 21^{ος} αιώνας θα αποδειχθεί ο αιώνας της Ασίας και ότι ο δυτικός κόσμος βρίσκεται σε φάση βραδείας παρακμής παραμένει ισχυρή και δημοφιλής στο προεδρικό μέγαρο της Τουρκίας. Η εμβάθυνση ωστόσο των σχέσεων με την Κίνα προϋποθέτει την τουρκική σιωπή στην βάνουση καταπάτηση των δικαιωμάτων της μειονότητας των Ουιγούρων αλλά και διακινδυνεύει την ακόμη μεγαλύτερη επιβάρυνση των αμερικανοτουρκικών σχέσεων, δεδομένου ότι η αναχαίτιση της κινεζικής απειλής έχει αναγορευθεί σε μείζονα στρατηγική προτεραιότητα της προεδρίας Μπάιντεν.

Η αλλαγή των πολιτικών ισορροπιών εντός της τουρκικής ακροδεξιάς θα επηρεάσει καίρια και την σταθερότητα του κυβερνητικού συνασπισμού.

Μετανάστευση: Νέα χρονιά, παρόμοιες προκλήσεις

Αγγελική Δημητριάδη

Η πανδημία COVID-19 άλλαξε δραστικά την παγκόσμια μετακίνηση το 2020-2021 και πάρα την ελπίδα ότι η επίδραση θα ήταν προσωρινή, τα έως τώρα στοιχεία δείχνουν ότι οι αρνητικές επιπτώσεις θα συνεχιστούν και το 2022.

Η εργαλειοποίηση της μετανάστευσης θα συνεχιστεί (όπως είναι εμφανές με τη Λευκορωσία) και αποτελεί μια κρίσιμη πρόκληση για την εσωτερική πολιτική ασύλου και μετανάστευσης της Ε.Ε.

Εν μέσω πανδημίας αυξήθηκαν οι εσωτερικά εκτοπισμένοι, τόσο λόγω συγκρούσεων (Υεμένη) αλλά και η αναγκαστική μετακίνηση πολλών λόγω πολιτικών και οικονομικών συνθηκών (Βενεζουέλα), ενώ οι Ταλιμπάν επέστρεψαν στην εξουσία και οδήγησαν χιλιάδες ανθρώπους σε αναζήτηση καταφυγίου σε γειτονικές χώρες. Παρόλα αυτά η Ευρώπη το 2021 δεν ήρθε αντιμέτωπη με σημαντική αύξηση των αριθμών, ούτε στα αιτήματα ασύλου ούτε στις παράτυπες αφίξεις, συγκριτικά με το παρελθόν. Ήρθε όμως αντιμέτωπη με μια σύγκρουση αξιών και Realpolitik. Η λεγόμενη «εργαλειοποίηση» της μετανάστευσης, από το Μαρόκο (για την Ισπανία) και πιο πρόσφατα από τη Λευκορωσία στα σύνορα της Πολωνίας, ανέδειξαν το πρόβλημα που είχε διαφανεί το 2016 με την Κοινή Δήλωση Ε.Ε-Τουρκίας. Η Ευρώπη, εγκλωβισμένη σε δυσσώμενες προβλέψεις, οι οποίες παρουσιάζουν σημαντικά ποσοστά πληθυσμών της Αφρικής και της Ασίας να μετακινούνται (παραβλέποντας ότι οι μετακινήσεις αυτές θα είναι ενδοηπειρωτικές) και ακραίας ρητορικής για το μεταναστευτικό, γίνεται έρμαιο ολοένα και περισσότερων χωρών που αντιλαμβάνονται ότι μπορούν να «εκβιάζουν» την Ευρώπη μέσω της προώθησης μεταναστών στα σύνορά της.

Τάσεις Μετανάστευσης για το 2022

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η εργαλειοποίηση της μετανάστευσης θα συνεχιστεί (όπως είναι εμφανές με τη Λευκορωσία) και αποτελεί μια κρίσιμη πρόκληση για την εσωτερική πολιτική ασύλου και μετανάστευσης της Ε.Ε. Παράλληλα, ο εσωτερικός και διασυνοριακός εκτοπισμός αναμένεται να αυξηθεί το 2022. Το Αφγανιστάν βρίσκεται εν μέσω μιας ανθρωπιστικής κρίσης και η αναγκαστική μετανάστευση θα παρουσιάσει αύξηση στην περιοχή με ορισμένους να μετακινούνται και προς την Ευρώπη. Η μετεγκατάσταση 40.000 Αφγανών στην Ε.Ε είναι θετικό βήμα, αλλά μεμονωμένο. Στην Αφρική, ο Νίγηρας, το Μάλι και η Αιθιοπία θα συνεχίσουν να δημιουργούν εκτοπισμένους καθώς και πρόσφυγες. Αναπόφευκτα θα επηρεαστεί η Λιβύη και κατ'επέκταση η Ιταλία. Άμεσο ενδιαφέρον για την Ελλάδα και την Κύπρο έχει ο Λίβανος που θα χρειαστεί δημοσιονομική βοήθεια αλλά και ένα ανθρωπιστικό πρόγραμμα για τους ευάλωτους Σύρους που φιλοξενεί στο έδαφός του. Η ραγδαία επιδείνωση της κατάστασης στη χώρα θα προκαλέσει δευτερογενείς μετακινήσεις προσφύγων από την περιοχή.

Η Ελλάδα το 2022 θα έρθει αντιμέτωπη με δύο προκλήσεις σε σχέση με τη μετανάστευση. Η πρώτη είναι αυτή της ένταξης του προσφυγικού πληθυσμού που βρίσκεται στο έδαφός της.

Ελλάδα

Η Ελλάδα το 2022 θα έρθει αντιμέτωπη με δύο προκλήσεις σε σχέση με τη μετανάστευση. Η πρώτη είναι αυτή της ένταξης του προσφυγικού πληθυσμού που βρίσκεται στο έδαφός της. Η χώρα για άλλη μια φορά κρίνεται μη ασφαλής για επιστροφές στο πλαίσιο του Δουβλίνου από Γερμανικά δικαστήρια. Η σπουδαιότητα αυτών των αποφάσεων δεν πρέπει να θεωρηθεί δευτερεύουσας σημασίας. Οι δευτερογενείς μετακινήσεις αποτελούν ήδη ζήτημα για τις χώρες της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης και εγείρουν ερωτήματα για την Ελληνική μεταναστευτική πολιτική.

Οι Προβλέψεις του ΕΛΙΑΜΕΠ για το 2022

Η δεύτερη πρόκληση είναι η διαπραγμάτευση για το Νέο Σύμφωνο Μετανάστευσης και Ασύλου που συνεχίζει να προωθεί η Ε.Ε.

Η πρόσφατη Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη αιτούντων άσυλο και δικαιούχων διεθνούς προστασίας είναι ένα θετικό βήμα. Παρά τους σημαντικούς στόχους που θέτει παραμένει ασαφές πώς αυτοί θα επιτευχθούν. Η Ελλάδα δεν έχει επιδείξει μέχρι στιγμής διάθεση για δημιουργία ενός σταθερού μηχανισμού ένταξης που να μπορέσει γρήγορα να ανταποκριθεί στις ανάγκες αλλά και ευκαιρίες που προκύπτουν από την υποδοχή προσφύγων. Είναι ίσως μια τελευταία ευκαιρία που έχει η χώρα που δεν πρέπει να χαθεί.

Η δεύτερη πρόκληση είναι η διαπραγμάτευση για το Νέο Σύμφωνο Μετανάστευσης και Ασύλου που συνεχίζει να προωθεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ήδη σημεία του προτεινόμενου Συμφώνου, συμπεριλαμβανομένης της ελληνικής πρότασης για 'έκτακτα μέτρα' σε περίοδο κρίσης φαίνεται να υιοθετούνται από τις χώρες μέλη χωρίς όμως να προχωρά ουσιαστική νομοθετική μεταρρύθμιση στο μηχανισμό Δουβλίνου και υιοθέτηση αλληλεγγύης. Η απουσία ολοκληρωμένης αλλαγής σημαίνει ότι οι χώρες των εξωτερικών συνόρων θα συνεχίσουν να επωμίζονται μεγάλο μερίδιο ευθύνης.

Προκλήσεις και ευκαιρίες για την Ε.Ε το 2022

Παρά τις συνεχιζόμενες κρίσεις στη γειτονιά μας, ο αριθμός των αιτήσεων ασύλου δεν αναμένεται να αυξηθεί πάνω από τα μέσα επίπεδα στην Ε.Ε. Ωστόσο, η Ευρώπη συνεχίζει να λειτουργεί σε κατάσταση «κρίσης», ένα μοντέλο που εξυπηρετεί πολύ συγκεκριμένες πολιτικές αλλά δεν υποστηρίζεται από τα πραγματικά στοιχεία. Χρειάζεται ένα θετικό μοντέλο αντιμετώπισης της παράτυπης μετανάστευσης και ασύλου και αυτή είναι ίσως η μεγαλύτερη πρόκληση σε Ευρωπαϊκό επίπεδο.

Παρά τις συνεχιζόμενες κρίσεις στη γειτονιά μας, ο αριθμός των αιτήσεων ασύλου δεν αναμένεται να αυξηθεί πάνω από τα μέσα επίπεδα στην Ε.Ε.

Η συνεχής ολίσθηση που παρατηρείται ως προς την προστασία του δικαιώματος στο άσυλο από πολλές χώρες μέλη, η ανοχή σε παράνομες επαναπροωθήσεις και ακραία μέτρα αντιμετώπισης ενός μικρού αριθμού ανθρώπων που χρίζουν βοήθειας αποτελούν μόνο κέρδος για τους λαϊκιστές και εθνικιστές στην Ευρώπη. Ο φόβος για την επανάληψη του 2015 υποδηλώνει ότι η γνώση και τα στοιχεία που αποκτήθηκαν τα τελευταία επτά χρόνια δεν έχουν απορροφηθεί από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής. Η Ε.Ε χρειάζεται μετανάστευση, τόσο χαμηλής όσο και υψηλής ειδίκευσης, αλλά πέραν από την πρακτική ανάγκη, σε έναν κόσμο, όπου οι χώροι ασύλου συρρικνώνονται, η Ευρώπη οφείλει να διατηρήσει το καθεστώς της στον κόσμο, ως μια ήπειρος που θα επιτρέπει πάντα την πρόσβαση στην προστασία για όσους έχουν ανάγκη. Η εναλλακτική θα αποδυναμώσει την Ε.Ε τόσο εσωτερικά αλλά και ως προς τις σχέσεις τις με τρίτες χώρες.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση το 2022

Λουκάς Τσούκαλης

Οι επόμενοι έξι μήνες θα είναι κρίσιμοι για την Ε.Ε. Η νέα κυβέρνηση στο Βερολίνο θα βρίσκει σιγά σιγά τα πατήματά της.

Θα ξεκινήσω με την αναγκαία αυτοκριτική για τις προφητείες που τόλμησα να κάνω πέρυσι την ίδια εποχή. Ξεκινούσα βεβαίως με τις γερμανικές εκλογές του Σεπτεμβρίου και όπως όλοι σχεδόν προέβλεπα τους Χριστιανοδημοκράτες στην εξουσία και πάλι, με διαφορετικούς εταίρους στη νέα κυβέρνηση συνασπισμού και τους Σοσιαλδημοκράτες στην αντιπολίτευση. Δεν ήξερα όμως τότε ούτε πόσο ανεπαρκής θα ήταν ο υποψήφιος των Χριστιανοδημοκρατών ούτε πόσο πετυχημένη προεκλογική εκστρατεία θα έκανε ο Σολτς που είναι πλέον ο νέος καγκελάριος της Γερμανίας. Οι Γερμανοί ψήφισαν περισσότερο πρόσωπα και λιγότερο κόμματα σε αυτές τις εκλογές. Το ενδιαφέρον επίσης είναι πόσο αποδυναμωμένα είναι τα δύο πρώην μεγάλα, λαϊκά κόμματα ιδιαίτερα στις νεότερες γενιές των ψηφοφόρων. Κατακερματισμένο πολιτικό τοπίο που επιβάλλει κυβερνήσεις συνασπισμών. Ευτυχώς για τους Γερμανούς, υπάρχει μια παράδοση συμβιβασμών και συναινέσεων που δεν ευδοκιμεί στα δικά μας μέρη.

Οι επόμενοι έξι μήνες θα είναι κρίσιμοι για την Ε.Ε. Η νέα κυβέρνηση στο Βερολίνο θα βρίσκει σιγά σιγά τα πατήματά της. Αρκετοί από τους νέους υπουργούς δεν έχουν προηγούμενη εμπειρία σε ανώτατα κυβερνητικά αξιώματα και θα αναγκαστούν να μάθουν με το δύσκολο τρόπο. Ετοιμάζονται για σημαντικές και δύσκολες μεταρρυθμίσεις. Όσο για το κείμενο που συνέταξαν τα τρία κόμματα από κοινού για το κυβερνητικό έργο που αναλαμβάνουν, θα μπορούσε να διδάσκεται σε υποψήφιους πολιτικούς στη δική μας χώρα. Αλλά πού χρόνος τώρα για μεταφράσεις και μελέτη!

Ο παράγοντας Γαλλία

Η Γαλλία θα έχει και αυτή εκλογές για πρόεδρο τον Απρίλιο. Ευτυχώς για την Ε.Ε. που οι εκλογές στις δύο ισχυρότερες χώρες διαδέχονται η μια την άλλη με διαφορά μερικών μηνών και έτσι μειώνεται ο χρόνος της πολιτικής ακινησίας. Οι δημοσκοπήσεις δείχνουν ότι ο Μακρόν έχει αρκετά μεγάλες πιθανότητες να επανεκλεγεί στο δεύτερο γύρο. Η άκρα δεξιά είναι πολύ ενισχυμένη και εξαιρετικά επικίνδυνη: ο ρατσισμός και η ξενοφοβία στο απόγειο. Αλλά και η υποψήφια της κεντροδεξιάς παράταξης με γκωλικές καταβολές δεν ενθουσιάζεται διόλου με την ιδέα να δοθούν περισσότερες αρμοδιότητες στις Βρυξέλλες. Ο Μακρόν υπήρξε μέχρι σήμερα κυριολεκτικά ο μόνος ευρωπαίος ηγέτης που συνδύαζε ειδικό βάρος, όραμα και συγκεκριμένες προτάσεις για το μέλλον της Ε.Ε. Στο εσωτερικό της χώρας του έπαιξε πιο δεξιά από όσο αναμενόταν, ίσως γιατί το κέντρο βάρους έχει και αυτό μετακινηθεί προς τα δεξιά στη Γαλλία.

Ένας συνδυασμός Μακρόν-Σολτς θα ανοίξει πιθανόν το δρόμο για σημαντικές πρωτοβουλίες στην Ευρώπη.

Ένας συνδυασμός Μακρόν-Σολτς θα ανοίξει πιθανόν το δρόμο για σημαντικές πρωτοβουλίες στην Ευρώπη. Ευρώ, βιομηχανική πολιτική, εξωτερικές σχέσεις, ίσως και άμυνα, θα μπορούσαν να αποτελέσουν προνομιακά πεδία. Εμάς μας ενδιαφέρει πρωτίστως η αλλαγή του συμφώνου σταθερότητας για τη δημοσιονομική πολιτική τώρα που πλησιάζει η επιστροφή στην κανονικότητα, κορωνοϊού επιτρέποντος. Ένα ισχυρό γαλλογερμανικό δίδυμο το οποίο θα ενέτασσε και την Ιταλία σε μια ευρύτερη ηγετική συμμαχία, τουλάχιστον όσο υπάρχει ο Ντράγκι, θα λειτουργούσε ως κινητήρια δύναμη για την Ε.Ε.

Θυμίζω ότι η Γαλλία αναλαμβάνει την προεδρία του Συμβουλίου από την 1^η Ιανουαρίου για έξι μήνες. Τον Απρίλιο θα γίνουν και οι προεδρικές εκλογές στη χώρα. Προβλέπεται να ολοκληρωθούν επίσης μέσα στο πρώτο εξάμηνο οι εργασίες της Διάσκεψης για το Μέλλον της Ευρώπης, μια χρονική σύμπτωση που δεν είναι διόλου τυχαία. Κρίνοντας

από τη μέχρι σήμερα πορεία δεν πρέπει να περιμένουμε πολλά από αυτήν τη Διάσκεψη. Θα είναι κρίμα, αλλά έτσι δείχνουν τα πράγματα. Δεν ξέρουμε όμως ποιους λαγούς μπορεί να βγάλει από το καπέλο του ο Μακρόν όταν θα είναι έτοιμος να παραλάβει την τελική έκθεση, εφόσον επανεκλεγεί.

Η Ουγγαρία θα έχει και αυτή εκλογές τον Απρίλιο. Υπάρχει ελπίδα να απαλλαγούμε σύντομα από τον Ορμπάν.

Διαπραγματεύσεις και ευκαιρίες

Η πράσινη μετάβαση της οικονομίας θα βρίσκεται στο προσκήνιο για πολλά χρόνια. Τα ακραία κλιματικά φαινόμενα γίνονται ολοένα και πιο συχνά και επικίνδυνα, οι Πράσινοι κατέχουν πλέον σημαντικές θέσεις στην κυβέρνηση στο Βερολίνο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πιέζει με προτάσεις και συγκεκριμένα μέτρα. Οι ευρωπαϊκές διαπραγματεύσεις φέτος θα είναι κρίσιμες και οι συμβιβασμοί δύσκολοι. Όσο για τις διεθνείς διαπραγματεύσεις, αυτές δυστυχώς προχωράνε ακόμη με ρυθμό χελώνας.

Μέσα στο 2022, θα εκταμιευθούν μεγάλα ποσά από το ευρωπαϊκό πρόγραμμα ανάκαμψης. Είναι μια μεγάλη ευκαιρία κυρίως για τις χώρες με στενούς δημοσιονομικούς περιορισμούς να προχωρήσουν στον ψηφιακό και πράσινο μετασχηματισμό της οικονομίας. Αν αξιοποιήσουν σωστά τους πόρους που διατίθενται, μπορεί να υπάρξει και συνέχεια στο μέλλον. Η εκταμίευση των πόρων συνδέεται πλέον άμεσα με τη λειτουργία του κράτους δικαίου στις χώρες-μέλη. Οι κυβερνήσεις στην Ουγγαρία και την Πολωνία έχουν ξεπεράσει τα όρια ανοχής και ο ευρωπαϊκός κλοιός σφίγγει. Η Ουγγαρία θα έχει και αυτή εκλογές τον Απρίλιο. Υπάρχει ελπίδα να απαλλαγούμε σύντομα από τον Ορμπάν.

Εξωτερικές προκλήσεις της Ε.Ε

Στο πολωμένο πολιτικό σύστημα των ΗΠΑ, η αντιμετώπιση της Κίνας ως του μεγαλύτερου κινδύνου για τα αμερικανικά συμφέροντα είναι από τα ελάχιστα θέματα στα οποία υπάρχει ευρεία διακομματική συναίνεση. Και αυτό θα συνεχίσει να δημιουργεί σοβαρά προβλήματα για την Ευρώπη. Δεν λείπουν όμως τα προβλήματα και στην ευρωπαϊκή γειτονιά. Οι σχέσεις με τη Ρωσία διχάζουν τις χώρες-μέλη. Και όσο το μέτωπο της Ουκρανίας παραμένει ανοικτό, ο κίνδυνος μιας νέας σύγκρουσης με ευρύτερες επιπτώσεις θα ελλοχεύει. Τα γεράκια και από τις δύο πλευρές δεν θέλουν μια συμβιβαστική και αμοιβαία αποδεκτή λύση στο θέμα της Ουκρανίας. Ως προς τις σχέσεις με την Τουρκία, όσο η οικονομία της γειτονικής χώρας βρίσκεται σε περιδίνηση και ο Ερντογάν σε άμυνα με τα ποσοστά δημοτικότητάς του να πέφτουν, η όποια διαπραγμάτευση με την Άγκυρα δεν προμηνύεται διόλου εύκολη. Εύχομαι καλή χρονιά με υγεία και ειρήνη.

Όσο το μέτωπο της Ουκρανίας παραμένει ανοικτό, ο κίνδυνος μιας νέας σύγκρουσης με ευρύτερες επιπτώσεις θα ελλοχεύει.

ΗΠΑ και διατλαντικές σχέσεις το 2022

Γιώργος Παγουλάτος

Οι περσινές μας προβλέψεις επαληθεύτηκαν στο σύνολό τους. Πράγματι, η Προεδρία Μπάιντεν επανέφερε τις ΗΠΑ στο διεθνές σύστημα, προχώρησε στην αποκατάσταση της συμμαχίας με τους Ευρωπαίους εταίρους, και της διπλωματίας στην αντιμετώπιση φίλων και αντιπάλων, και ανέδειξε σε όλους τους τόνους την Κίνα ως κορυφαία προτεραιότητα ασφάλειας κι εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ. Δεν προβλέψαμε βέβαια την διπλωματική όξυνση με τους Ευρωπαίους συμμάχους που προκάλεσε η χασοτική αποχώρηση από το Αφγανιστάν κι η συμφωνία ΑUKUS -αλλά κι οι ίδιοι οι Αμερικανοί μάλλον δεν θα τα είχαν προβλέψει.

Ο Μπάιντεν ξεκίνησε με υψηλές ταχύτητες να επαναφέρει την Αμερική στις ράγες μετά τον εκτροχιασμό του προκατόχου του. Η Αμερική επανήλθε στους διεθνείς οργανισμούς (ΟΗΕ, ΠΟΕ, ΠΟΥ), στη Συνθήκη του Παρισιού για το Κλίμα (με ενεργό παρουσία στην κλιματική διπλωματία και στη Γλασκώβη), και προσπαθεί να αναβιώσει την συμφωνία του 2015 για τον έλεγχο των πυρηνικών του Ιράν (JCPOA), που αφρόνως είχε ακυρώσει ο Τραμπ, δίνοντας στο Ιράν ευκαιρία για άλματα εμπλουτισμού του πυρηνικού του οπλοστασίου. Δεν αποκλείεται μια θερμή κλιμάκωση απέναντι στο Ιράν το 2022, εάν η προσπάθεια αποτύχει.

Κίνα και Ρωσία, οι στρατηγικές προκλήσεις

Το 2022 η Κίνα θα παραμείνει η κορυφαία προτεραιότητα εθνικής ασφάλειας των ΗΠΑ, με σαφή λογική ανάσχεσης και πολύ λιγότερο δέσμευσης σε σχέσεις συνεργασίας, όπως μέχρι την περίοδο Ομπάμα. Απέναντι στη Ρωσία, η κυβέρνηση Μπάιντεν θα επιδείξει πραγματισμό και διάθεση να κρατήσει τον διάλογο ανοιχτό: αφενός, Ευρώπη και Ευρασία έχουν επισκιαστεί ως προτεραιότητες από τον Ινδο-Ειρηνικό, και αφετέρου ο Μπάιντεν δεν θέλει να ρισκάρει μια στρατηγική ευθυγράμμιση Κίνας-Ρωσίας. Στην περίπτωση της κρίσης με την Ουκρανία, η Ρωσία δείχνει διάθεση να διατηρήσει την ένταση δοκιμάζοντας την αξιοπιστία των ΗΠΑ και την εσωτερική συνοχή της Ε.Ε, και εκθέτοντας τα όρια της Ατλαντικής Συμμαχίας. Αμερικανική στρατιωτική επέμβαση έχει ήδη αποκλειστεί. Η πιθανότερη απάντηση σε ρωσική κλιμάκωση παραμένει, εκτός από βαριές κυρώσεις (όπως αποκλεισμός της Ρωσίας από το διεθνές σύστημα πληρωμών SWIFT), η μετακίνηση ΝΑΤΟικών στρατευμάτων στα ευρωπαϊκά σύνορα με την Ουκρανία, αλλά όχι πόλεμος.

Στην πολιτική του πραγματισμού, ο Μπάιντεν θα έχει απέναντί του την ακραία ψυχροπολεμική ιδεολογία των φανατικών Ρεπουμπλικανών, που καταφέρονται διαρκώς εναντίον της τάχα πολιτικής «κατευνασμού» του Μπάιντεν προς Κίνα και Ρωσία. Άλλωστε ο χαρακτηρισμός ότι είναι πολύ «μαλακοί» προς τους εχθρούς της Αμερικής είναι η στερεότυπη εκ δεξιών κριτική προς Δημοκρατικούς προέδρους, τουλάχιστον από την εποχή του Ρούζβελτ.

Ευρωατλαντικές σχέσεις: οι διαφορές δεν έχουν εκλείψει

Οι ευρωατλαντικές σχέσεις θα συνεχίσουν να εξελίσσονται ως σχέσεις μεταξύ κατά βάση ομονοούντων αλλά ενίοτε διαφωνούντων ενηλίκων. Οι Ευρωπαϊκές πρωτεύουσες (πλην Βουδαπέστης και 1-2 ακόμα) συνεχίζουν να βλέπουν στον Μπάιντεν έναν έμπειρο σύμμαχο και αξιόπιστο εταίρο. Αυτό δεν σημαίνει ότι οι διατλαντικές διαφορές έχουν εκλείψει. ΗΠΑ και Ε.Ε θα συναντηθούν ξανά στο 2022 στο πλαίσιο του επίσημου διαλόγου για Κίνα και Ρωσία.

Το 2022 η Κίνα θα παραμείνει η κορυφαία προτεραιότητα εθνικής ασφάλειας των ΗΠΑ, με σαφή λογική ανάσχεσης και πολύ λιγότερο δέσμευσης σε σχέσεις συνεργασίας, όπως μέχρι την περίοδο Ομπάμα.

Οι ευρωατλαντικές σχέσεις θα συνεχίσουν να εξελίσσονται ως σχέσεις μεταξύ κατά βάση ομονοούντων αλλά ενίοτε διαφωνούντων ενηλίκων.

Η ατζέντα «στρατηγικής αυτονομίας» της Ε.Ε, στο μέτρο που περιλαμβάνει αναφορές σε Ευρωπαϊκή δύναμη ταχείας επέμβασης ή ακόμα περισσότερο «ευρωστράτο», αντιμετωπίζεται με ευγενικά διατυπωμένη αμερικανική δυσaráεσκεια.

Το Νοέμβριο 2022, οι ενδιάμεσες εκλογές θα στερήσουν από τους Δημοκρατικούς τον οριακό έλεγχο του Κογκρέσου και θα αποδυναμώσουν μια Προεδρία που μέσα στο 2022 θα εκδηλώνει αυξανόμενα δείγματα αδυναμίας.

Αγκάθι παραμένει η αντίθεση των ΗΠΑ σε πιθανή αλληλεπικάλυψη των αμυντικών δομών (duplication) του NATO με τις αμυντικές πρωτοβουλίες της Ε.Ε, τις οποίες προωθεί κυρίως η Γαλλία του Μακρόν. Η ατζέντα «στρατηγικής αυτονομίας» της Ε.Ε, στο μέτρο που περιλαμβάνει αναφορές σε Ευρωπαϊκή δύναμη ταχείας επέμβασης ή ακόμα περισσότερο «ευρωστράτο», αντιμετωπίζεται με ευγενικά διατυπωμένη αμερικανική δυσaráεσκεια. Κατά τα άλλα οι ΗΠΑ βλέπουν θετικά τη συμμετοχή τους στο σχήμα ευρωπαϊκής διαρθρωμένης αμυντικής συνεργασίας (PESCO), και η Γαλλία θα αποσύρει πιθανότατα την αντίθεσή της εντός του 2022. Οι ΗΠΑ θα εξακολουθούν να επαναλαμβάνουν στερεότυπα την επιθυμία τους οι Ευρωπαίοι εταίροι να αναλάβουν περισσότερα βάρη στην συλλογική άμυνα.

Στον τομέα του εμπορίου, το φάσμα της Κίνας κινητοποιεί την ευρωατλαντική συνεργασία. Η συγκρότηση του Συμβουλίου Εμπορίου και Τεχνολογίας ΗΠΑ-Ε.Ε ήταν σημαντική εξέλιξη το 2021 και πράξη ανακωχής μετά τον εμπορικό πόλεμο Τραμπ. Η αντιπαλότητα έχει εκλείψει, προς ανακούφιση των Ευρωπαίων, όμως η πολιτική Μπάιντεν παραμένει πολιτική προστατευτισμού, ακόμα κι αν τους δασμούς έχουν διαδεχθεί οι ποσοτώσεις. Η λειτουργία του Συμβουλίου θα συνεχιστεί το 2022, εδραιώνοντας την απόφαση συνεργασίας ΗΠΑ-Ε.Ε, παρά τις επιμέρους διαφορές. Ζητήματα: ο φόρος στις (αμερικανικές) πολυεθνικές εταιρίες τεχνολογίας (GAFA), η αντίθεση των ΗΠΑ στο ευρωπαϊκό Digital Markets Act, οι αμοιβαίες επιδοτήσεις σε Airbus-Boeing (προσωρινή ή ανακωχή), αλουμίνιο και χάλυβας, το ζήτημα της «ασπίδας ιδιωτικότητας» (privacy shield). Οι διαφορές απόψεων στα γενετικά τροποποιημένα προϊόντα δεν θα είναι εύκολο να ξεπεραστούν, και τα διαρθρωτικά ζητήματα του ΠΟΕ δεν αναμένεται να λυθούν το 2022 (οι ΗΠΑ μπλόκαραν για πολλοστή φορά το διορισμό δικαστών στο Δευτεροβάθμιο Δικαιοδοτικό Όργανο του ΠΟΕ).

Το εσωτερικό σκηνικό και η κατάσταση της Δημοκρατίας

Το Νοέμβριο 2022, οι ενδιάμεσες εκλογές θα στερήσουν από τους Δημοκρατικούς τον οριακό έλεγχο του Κογκρέσου και θα αποδυναμώσουν μια Προεδρία που μέσα στο 2022 θα εκδηλώνει αυξανόμενα δείγματα αδυναμίας. Δεν θα αλλάξει ο προσανατολισμός της πολιτικής Μπάιντεν, αλλά θα αυξηθούν οι δυσκολίες υλοποίησης και θα πιεστεί να στραφεί στο κέντρο.

Η νέα Σύνοδος Κορυφής των Δημοκρατιών (Summit for Democracy) θα διεξαχθεί το 2022, με έμφαση στην αντιμετώπιση της διαφθοράς και των κλεπτοκρατών που χρησιμοποιούν το αμερικανικό και διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα για να ξεπλένουν χρήμα και να φοροδιαφεύγουν. Μετά την πρωτοβουλία Μπάιντεν-Γιέλεν για ελάχιστο παγκόσμιο συντελεστή φορολόγησης 15% των πολυεθνικών εταιρειών, η Αμερική είναι πολύ πιο αξιόπιστη στον τομέα αυτό.

Στο 2022 θα κλιμακώνονται οι αποκαλύψεις για τον ρόλο Τραμπ στην προσπάθεια φαλκίδευσης του εκλογικού αποτελέσματος του 2020. Όμως η τραμπική πτέρυγα παραμένει κυρίαρχη στους Ρεπουμπλικανούς, κι ο ίδιος ο πιθανότερος επόμενος διεκδικητής της Προεδρίας, δημιουργώντας τεράστιες ανησυχίες για το μέλλον της Δημοκρατίας στην Αμερική.

Το σκηνικό αυτό δεν παρακολουθούν με αγωνία μόνο οι Δημοκρατικοί Αμερικανοί, αλλά και οι δημοκρατικοί Ευρωπαίοι. Άλλωστε η αποφασιστική ώθηση στην υπόθεση της ευρωπαϊκής στρατηγικής αυτονομίας δόθηκε λόγω Τραμπ. Το anti-coercion instrument που υπερηφάνως παρουσίασε η Επιτροπή ως εργαλείο άμυνας απέναντι σε

δυναμικές πιέσεις της Κίνας είναι κοινό μυστικό ότι συνελήφθη όταν η Ε.Ε βρέθηκε αδύναμη απέναντι στις μονομερείς κυρώσεις και επιθετικές ενέργειες Τραμπ.

*Στις
ελληνοαμερικανικές
σχέσεις θα
υλοποιούνται
πτυχές των
σημαντικών
διμερών
συμφωνιών του
2021, με κορυφαία
την 5ετή Συμφωνία
Αμοιβαίας
Αμυντικής
Συνεργασίας
(MDCA).*

Ελληνοαμερικανικές σχέσεις: υλοποίηση σημαντικών συμφωνιών

Στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις θα υλοποιούνται πτυχές των σημαντικών διμερών συμφωνιών του 2021, με κορυφαία την 5ετή Συμφωνία Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας (MDCA). Η διμερής στρατιωτική συνεργασία θα ενταθεί στο 2022, με συμμετοχή αμερικανικών δυνάμεων σε ελληνικές στρατιωτικές ασκήσεις. Ο νέος γύρος Στρατηγικού Διαλόγου αναμένεται το φθινόπωρο 2022 στην Αθήνα. Το 2021 στο Στρατηγικό Διάλογο προστέθηκε ένας ακόμα πυλώνας συνεργασίας, η προετοιμασία αντιμετώπισης φυσικών καταστροφών, με εστίαση στις πυρκαγιές. Οι αμερικανικές επιχειρήσεις θα προσβλέπουν στο μεγάλο πακέτο επενδύσεων των 32 δις από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, ιδίως στους τομείς ψηφιακής και πράσινης οικονομίας. Μέσα στο 2022, θα αφιχθεί και ο νέος πρέσβης των ΗΠΑ στην Αθήνα, διαδεχόμενος τον επιτυχημένο προκάτοχό του. Το πότε ακριβώς, εξαρτάται από την προαίρεση των Ρεπουμπλικανών στη Γερουσία, όπου μέχρι και τον Δεκέμβριο εκκρεμούσαν πολλές εγκρίσεις αξιωματούχων...

Η οικονομία το 2022 στην Ελλάδα, την Ευρώπη και τον κόσμο

Μάνος Ματσαγγάνης

Μετά από δύο δύσκολα χρόνια, η διεθνής οικονομία φαίνεται να βρίσκει ξανά το βηματισμό της και να ανακτά το χαμένο έδαφος. Σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες εκτιμήσεις των διεθνών οργανισμών, ο ρυθμός ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας αναμένεται να φτάσει ή να ξεπεράσει το 4,5% το 2022. Παρόμοια προβλέπεται να είναι η επίδοση και της ευρωπαϊκής οικονομίας, η οποία βέβαια είχε πληγεί περισσότερο από τους περιορισμούς για την αντιμετώπιση του πρώτου κύματος της πανδημίας.

Η μεταβαλλόμενη γεωγραφία των εμβολιασμών ανέτρεψε κάποια στερεότυπα, και ενίσχυσε άλλα. Το υποτιθέμενο χάσμα αντιλήψεων και συμπεριφορών μεταξύ Βορρά και Νότου ανατρέπεται.

Σε αυτό το περιβάλλον, η κατάσταση της ελληνικής οικονομίας επιτρέπει συγκρατημένη αισιοδοξία. Από τη μια, η πανδημική κρίση κατάφερε νέο ισχυρό πλήγμα σε μια οικονομία ήδη εξασθενημένη. Από την άλλη, τα τελευταία δεδομένα αποκαλύπτουν αξιοσημείωτο δυναμισμό, με τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για ανάπτυξη το 2022 λίγο πάνω από 7% (δεύτερη υψηλότερη στην ζώνη του ευρώ μετά την Ιρλανδία).

Το εάν οι ευνοϊκές αυτές προβλέψεις επιβεβαιωθούν θα εξαρτηθεί μεταξύ άλλων από το πώς η πολιτική και η κοινωνία (στον κόσμο, στην Ευρώπη, και στην Ελλάδα) θα αντιμετωπίσουν τις διάφορες απειλές για την οικονομία.

Η απειλή της πανδημίας

Η πανδημία είναι μια από αυτές. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΔΝΤ (Οκτώβριος 2021), το ποσοστό των πλήρως εμβολιασμένων στο σύνολο του πληθυσμού ήταν 58% στις «ανεπτυγμένες», 36% στις «αναδυόμενες», και μόλις 4% στις «αναπτυσσόμενες» οικονομίες. Η εμφάνιση νέων μεταλλάξεων δείχνει ότι ο πόλεμος κατά του κορωνοϊού δεν θα κερδηθεί πουθενά προτού κερδηθεί παντού.

Η ταχύτατη ανάπτυξη αποτελεσματικών και ακίνδυνων εμβολίων υπήρξε θρίαμβος της επιστήμης και απόδειξη του δυναμισμού και της δημιουργικότητας των δυτικών δημοκρατιών. Στο εσωτερικό της Ευρώπης, η μεταβαλλόμενη γεωγραφία των εμβολιασμών ανέτρεψε κάποια στερεότυπα, και ενίσχυσε άλλα. Το υποτιθέμενο χάσμα αντιλήψεων και συμπεριφορών μεταξύ Βορρά και Νότου ανατρέπεται. Η Πορτογαλία και η Ισπανία βρίσκονται στην κορυφή της κατάταξης του ποσοστού πλήρως εμβολιασμένων. Η εμβολιαστική εκστρατεία προχωρά ταχύτερα και ομαλότερα στην Ιταλία παρά στη Γερμανία. Οι αντιδράσεις στις (επιβεβλημένες για την προστασία του κοινωνικού συνόλου) διακρίσεις εναντίον όσων αρνούνται να εμβολιαστούν είναι βιαιότερες στην Ολλανδία από ό,τι στην Ελλάδα.

Η γεωγραφία των εμβολιασμών φαίνεται να επιβεβαιώνει το πολιτισμικό χάσμα μεταξύ Ανατολής και Δύσης.

Ταυτόχρονα, η γεωγραφία των εμβολιασμών φαίνεται να επιβεβαιώνει το πολιτισμικό χάσμα μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Σε όλες σχεδόν τις χώρες της ανατολικής Ευρώπης το ποσοστό πλήρως εμβολιασμένων είναι χαμηλότερο από ό,τι σε όλες σχεδόν τις χώρες της δυτικής Ευρώπης. Η Ελλάδα, η οποία υστερεί έναντι των άλλων δυτικοευρωπαϊκών χωρών, υπερέρχει καθαρά έναντι όλων των ανατολικοευρωπαϊκών πλην Λιθουανίας και Λετονίας.

Εν τω μεταξύ, η γοργή πρόοδος της επιστήμης στην κατεύθυνση της προσαρμογής των εμβολίων στις νέες μεταλλάξεις, και της ανάπτυξης φαρμάκων για την προστασία όσων νοσούν, δημιουργεί βάσιμες ελπίδες ότι ο κορωνοϊός μπορεί αν όχι να εξαφανιστεί

Οι Προβλέψεις του ΕΛΙΑΜΕΠ για το 2022

Μεσοπρόθεσμα, το ερώτημα είναι πώς θα επιτευχθεί η αναγκαία μείωση του δείκτη δημοσίου χρέους στο ΑΕΠ χωρίς αυτό να υποσκάψει την ανάκαμψη.

Οι αναστατώσεις που προκάλεσε η πανδημία στις διεθνείς εφοδιαστικές αλυσίδες θα επιβραδύνουν την ανάκαμψη βραχυπρόθεσμα, αναλογικά με την εξάρτηση κάθε οικονομίας από τις εισαγόμενες εισροές που υπολείπονται.

ξαφνικά, να ξεθωριάσει σταδιακά, και να γίνει από πανδημικός ενδημικός, όπως π.χ. η γρίπη. Αυτό θα εξαρτηθεί και από την ωριμότητα των πολιτών. Η διαφαινόμενη ευρεία συναίνεσή τους, στην Ελλάδα και αλλού, σε μέτρα άσκησης πίεσης σε βάρος όσων δεν έχουν εμβολιαστεί ακόμη, ώστε να το κάνουν και αυτοί, δημιουργεί την εύλογη προσδοκία ότι οι νέες μεταλλάξεις θα αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά. Όσο μαζικότερη είναι η προσέλευση στα εμβολιαστικά κέντρα τόσο μικρότερο θα είναι το κόστος σε ανθρώπινες ζωές, και για την οικονομία.

Δημόσιο χρέος, πληθωρισμός, εφοδιαστική αλυσίδα

Κληρονομιά της πανδημίας είναι και η απότομη διόγκωση του δημοσίου χρέους σε 99% του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη συνολικά (206% του ΑΕΠ στην Ελλάδα). Όσο τα επιτόκια παραμένουν χαμηλά, η εξυπηρέτησή του θα είναι άνετη. Μεσοπρόθεσμα, το ερώτημα είναι πώς θα επιτευχθεί η αναγκαία μείωση του δείκτη δημοσίου χρέους στο ΑΕΠ χωρίς αυτό να υποσκάψει την ανάκαμψη. Πάντως, το 2022, χάρη και στην τόνωση των δημοσίων επενδύσεων από τα ευρωπαϊκά ταμεία, η δημοσιονομική πολιτική θα παραμείνει επεκτατική. Βέβαια, η επανέναρξη της οικονομικής δραστηριότητας και η σταδιακή απόσυρση των μέτρων στήριξης θα περιορίσουν τα δημοσιονομικά ελλείμματα.

Οι διεθνείς οργανισμοί και οι περισσότεροι αναλυτές συμφωνούν ότι στην Ευρώπη η άνοδος του πληθωρισμού θα είναι σε μεγάλο βαθμό παροδική. Εάν οι προβλέψεις τους επιβεβαιωθούν, και αν οι κεντρικές τράπεζες κρατήσουν την ψυχραιμία τους (όπως φαίνεται ότι συμβαίνει), η ανάκαμψη της οικονομίας δεν θα υπονομευθεί από τυχόν πρόωρες και απότομες αλλαγές στη νομισματική πολιτική.

Οι αναστατώσεις που προκάλεσε η πανδημία στις διεθνείς εφοδιαστικές αλυσίδες θα επιβραδύνουν την ανάκαμψη βραχυπρόθεσμα, αναλογικά με την εξάρτηση κάθε οικονομίας από τις εισαγόμενες εισροές που υπολείπονται. Για παράδειγμα, ο ΟΟΣΑ εκτιμά ότι οι καθυστερήσεις στην τροφοδοσία της αυτοκινητοβιομηχανίας με τις απαιτούμενες ποσότητες ημιαγωγών (κυρίως από την Ταϊβάν) κόστισε στη γερμανική οικονομία πάνω από 1,5% του ΑΕΠ το 2021.

Το 2022 βρίσκει την Ελλάδα 25% φτωχότερη από ό,τι ήταν το 2007, ενώ στα χρόνια που μεσολάβησαν η ευρωπαϊκή οικονομία στο σύνολό της έγινε 11% πλουσιότερη. Για να καλύψει το χάσμα, η χώρα μας θα πρέπει να παίξει τα χαρτιά που διαθέτει όσο πιο επιδέξια μπορεί. Οι πόροι που θα εισρεύσουν μετά την ιστορική απόφαση των κρατών μελών της Ε.Ε να χρηματοδοτήσουν με γενναιοδωρία ένα φιλόδοξο πρόγραμμα επούλωσης των πληγών της πανδημίας (και της κρίσης του ευρώ), αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, και προετοιμασίας της ψηφιακής επανάστασης, είναι το καλύτερο από τα χαρτιά μας. Δεν έχουμε την πολυτέλεια να σπαταλήσουμε ούτε ευρώ.

Η αναχαίτιση της κλιματικής κρίσης μετά την Γλασκώβη

Εμμανουέλα Δούση

Ο δρόμος για την Γλασκώβη δεν ήταν στρωμένος με ρόδα. Τα εθνικά σχέδια δράσης για τη μείωση των επιβλαβών εκπομπών που κατατέθηκαν στα Ηνωμένα Έθνη δεν επαρκούν για τη συγκράτηση της υπερθέρμανσης σε ανεκτά όρια. Παρά τις επίμονες εκκλήσεις του Antonio Guterres, λίγες χώρες προσήλθαν στην 26^η διεθνή διάσκεψη για το κλίμα με νέες δεσμεύσεις. Έστω και αν υλοποιηθούν κατά γράμμα, η απόσταση που τις χωρίζει από τον στόχο εξακολουθεί να είναι μεγάλη.

Η μεγαλύτερη πρόκληση για τη νέα χρονιά είναι να πεισθούν οι βραδυπορούντες να αναθεωρήσουν τα εθνικά τους σχέδια ώστε να μειωθεί το χάσμα των παγκόσμιων εκπομπών σε ένα επίπεδο συμβατό με τον στόχο.

Το αποτέλεσμα της διάσκεψης αποτυπώθηκε στο Σύμφωνο της Γλασκώβης που υιοθετήθηκε με συναίνεση 197 κρατών. Κανένας συμβιβασμός δεν είναι τέλειος. Σε κάθε περίπτωση, το κείμενο αυτό περιλαμβάνει ορισμένα θετικά βήματα.

Ο -μεικτός—θετικός απολογισμός της Γλασκώβης

Το πρώτο είναι η αξιοπιστία στην επιστήμη. Η συγκράτηση της μέσης θερμοκρασίας της Γης στον 1,5 βαθμό και όχι στους 2 βαθμούς που πρότασε η Συμφωνία του Παρισιού, είναι πλέον ο κανόνας και η επίτευξή του απαιτεί άμεση λήψη δραστικών μέτρων για τη μείωση των εκπομπών αυτή τη δεκαετία. Το κείμενο καλεί τα κράτη που δεν κατέθεσαν νέα ή αναθεωρημένα σχέδια να το πράξουν μέχρι την επόμενη διάσκεψη το 2022, πολύ πριν το 2025 που είχε αρχικά προβλέψει η Συμφωνία του Παρισιού. Ευθυγραμμίζεται έτσι με την τελευταία έκθεση της IPCC που δημοσιεύθηκε τον Αύγουστο, η οποία προειδοποιεί για τους κινδύνους της ανεπαρκούς προετοιμασίας. Συνεπώς, η μεγαλύτερη πρόκληση για τη νέα χρονιά είναι να πεισθούν οι βραδυπορούντες να αναθεωρήσουν τα εθνικά τους σχέδια ώστε να μειωθεί το χάσμα των παγκόσμιων εκπομπών σε ένα επίπεδο συμβατό με τον στόχο.

Ένα άλλο θετικό βήμα είναι η αναφορά για πρώτη φορά στην σταδιακή απανθρακοποίηση και την κατάργηση των επιδοτήσεων στα ορυκτά καύσιμα. Επιπλέον συμπληρώθηκαν οι κανόνες εφαρμογής της Συμφωνίας του Παρισιού, ρυθμίζοντας μια σειρά από τεχνικά ζητήματα που αφορούν μεταξύ άλλων στην λειτουργία των αγορών άνθρακα.

Η Ε.Ε πήγε στην Γλασκώβη με ένα φιλόδοξο σχέδιο, την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, την οποία άρχισε να υλοποιεί μέσα στο 2021.

Στην Γλασκώβη προχώρησε επίσης η συζήτηση για άλλα ζητήματα, καταλήγοντας σε ειδικές συμφωνίες, όπως για τη μείωση των εκπομπών μεθανίου, του δεύτερου πιο σημαντικού αερίου μετά το διοξείδιο του άνθρακα. Μια άλλη συμφωνία που συγκέντρωσε τα φώτα της δημοσιότητας είναι η κοινή διακήρυξη ΗΠΑ-Κίνας για την ενίσχυση της κλιματικής δράσης. Παρότι οι πρακτικές συνέπειες δεν έχουν ακόμα διευκρινιστεί, είναι ένα σημαντικό πολιτικό κείμενο αν λάβουμε υπόψη τις ψυχρές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών και το γεγονός ότι και οι δύο μαζί συμβάλλουν κατά περίπου 40% στις παγκόσμιες εκπομπές.

Τα φιλόδοξα σχέδια της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, που έχει την τρίτη θέση στον κατάλογο των παγκόσμιων εκπομπών μετά την Κίνα και τις ΗΠΑ, πήγε στην Γλασκώβη με ένα φιλόδοξο σχέδιο, την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, την οποία άρχισε να υλοποιεί μέσα στο 2021. Έθεσε νέο στόχο μείωσης των εκπομπών κατά 55% σε σχέση με τα επίπεδα του 1990 έως το 2030 και θέσπισε τον «ευρωπαϊκό κλιματικό νόμο» ο οποίος μετατρέπει τον στόχο σε

νομική υποχρέωση και ρυθμίζει τα αναγκαία βήματα για τη μετάβαση στην κλιματική ουδετερότητα έως το 2050. Επιπλέον, τον Ιούλιο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε μια σειρά από νέες νομοθετικές προτάσεις υπό τον τίτλο “Fit for 55” για την εναρμόνιση των ευρωπαϊκών πολιτικών με το νέο στόχο μείωσης των εκπομπών.

Βεβαίως από την εξαγγελία ως την υλοποίηση υπάρχει ακόμα μεγάλη απόσταση και η επιτυχία εξαρτάται από τη βούληση των κρατών μελών να ακολουθήσουν το μονοπάτι και να ξαναδούν συνολικά τα αναπτυξιακά τους σχέδια και τις ενεργειακές τους υποδομές. Τα σημεία αφετηρίας είναι διαφορετικά και το καθένα χωριστά θα πρέπει να λάβει σημαντικές αποφάσεις για το πως θα πετύχει το συλλογικό ευρωπαϊκό στόχο.

Η επιτυχία εξαρτάται από τη βούληση των κρατών μελών να ξαναδούν συνολικά τα αναπτυξιακά τους σχέδια και τις ενεργειακές τους υποδομές.

Η Ελλάδα στη σωστή κατεύθυνση

Η Ελλάδα κινείται ήδη προς τη σωστή κατεύθυνση. Η απολιγνιτοποίηση, το σχέδιο δίκαιης αναπτυξιακής μετάβασης για τις λιγνιτικές περιοχές, η καλή πορεία των ΑΠΕ, αποτελούν θετικές εξελίξεις. Το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης από την πανδημία σηματοδοτεί μια στροφή στη βιωσιμότητα, καθώς περιλαμβάνει σημαντικές επενδύσεις στην πράσινη τεχνολογία, την βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας, την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των πόλεων και γενναία ενίσχυση της πολιτικής προστασίας για τη διαχείριση κρίσεων. Βεβαίως, θα πρέπει να εξασφαλιστεί ότι οι πόροι θα διοχετευθούν προς τη σωστή κατεύθυνση.

Προσφάτως τέθηκε σε διαβούλευση ένα σχέδιο «εθνικού νόμου για το κλίμα», το οποίο επιδιώκει να οργανώσει τη μετάβαση στην κλιματική ουδετερότητα θέτοντας ενδιάμεσους στόχους και εστιάζοντας στους τομείς εκείνους που απαιτούν μεγαλύτερο συντονισμό. Παράλληλα, επιχειρεί να ρυθμίσει την προετοιμασία για την προσαρμογή στις συνέπειες της κλιματικής απορρύθμισης και την παρακολούθηση της προόδου εφαρμογής. Πρόκειται για ένα πρωτοποριακό για τα ευρωπαϊκά δεδομένα κείμενο, το οποίο όμως σιωπά ως προς το πρόγραμμα εξόρυξης υδρογονανθράκων που δεν συνάδει με τον στόχο της κλιματικής ουδετερότητας.

Οι παρατεταμένοι καύσωνες, οι καταστροφικές πυρκαγιές, οι έντονες βροχοπτώσεις ήταν ένα μικρό δείγμα για το μέλλον που μας περιμένει.

Η φετινή χρονιά ήταν γεμάτη ενδείξεις της κλιματικής κρίσης. Οι παρατεταμένοι καύσωνες, οι καταστροφικές πυρκαγιές, οι έντονες βροχοπτώσεις ήταν ένα μικρό δείγμα για το μέλλον που μας περιμένει. Πολλά από αυτά τα φαινόμενα μπορούν να αντιμετωπιστούν με σωστή πρόληψη και προετοιμασία, η οποία προϋποθέτει τη συνεργασία όχι μόνο των κυβερνητικών αρχών και της τοπικής αυτοδιοίκησης, αλλά όλων των φορέων και των πολιτών. Η αδράνεια θα μας κοστίσει πολύ περισσότερο από την πρόληψη και αυτό είναι κάτι που θα πρέπει να το λάβουμε σοβαρά υπόψη.